

עלינו לשבח

תפילת עלינו לשבח - שבת שאין כמוהו ליוצרנו

הכל הולך אחר החיתום. מעשים ומאורעות מטביעים את רישומם במידה רבה דווקא מכח חלקם האחרון. על כן יש ליתן תמיד דגש מיוחד להצלחת החלק האחרון של מעשה או אירוע, שכן על ידי זה יהיה רישומו ניכר לאורך זמן. עיקרון זה מקיף תחומים רבים החל מעניינים רוחניים רמי מעלה, וכלה בדברים גשמיים בחיי היום יום. הצלחתה של עצרת התעוררות תלויה במידה רבה ברושם שתותר אחריה הדרשה האחרונה שנישאה באותה עצרת. כמו כן טעמה הטוב של סעודה דשנה לא יפוג במהרה, אם בסיומה יוגש ליפתן טעים. לפיכך אין להתפלא שתפילת "עלינו לשבח" אשר עליה אמר רב האי גאון "שאינו שבח כמוהו ליוצרו ועולה על כל השבחות שבעולם", נקבעה דווקא בסוף התפילה כולה. צלילים אלה ילוו את האדם בצאתו מבית התפילה בדרכו אל בית המדרש אל עסקיו או אל ביתו. אולם מיקומה של תפילה זו, אליה וקוץ בה. רגעי הפרידה מבית הכנסת עומדים כבר תחת הרושם של היציאה אל הרחוב. מתפלל אחד עסוק בקיפול הטלית והתפילין השני חוטף שיחה קצרה עם רעהו, הריכוז נחלש, הראש מעבד תכניות ו"עלינו לשבח" נמצא מופסד. מול מציאות עגומה זו אנו מוצאים דברים נפלאים באחת מתשובותיו של רב האי גאון: "עלינו לשבח וכו' קבלנו שיש לומר שבת זה ומשתחיים באימה וביראה ברדת בכיסוי ראש (בעטיפת ראש) שכל צבא השמים והקב"ה עומד שם בפמליא שלו וכולם עונים ואומרים 'אשרי העם שה' אלוקיו' 'אשרי אדם עוז לו בך מסילות בלבבם' מאי מסילות? כמה דאמר סולו לרוכב בערבות ביה-ה שמו ועלזו לפניו" דברים אלה מלהיבים ומעוררים את החשק להתבונן בתפילה מופלאה זו כדי שזוכה גם אנו לשורר שירה זו כיאות ולפאר בה את יוצרנו.

תפילת "עלינו" על רקע התקופה שבה נתקנה

ארבעים שנות נדודים במדבר מגיעות לקיצן עם חציית בני ישראל את הירדן. בני הדור השני ליוצאי מצרים מגיעים אל הארץ המובטחת בהנהגת יהושע בן נון. בנים אלה שמעו מ"כלי ראשון" אודות עשר המכות, הניסים שעל הים ועל המעמד הנשגב ונורא הוד של מתן תורה והם עצמם זכו להנהגה של גילוי פנים שהתבטאה בדברים רבים, כגון: עמוד הענן שהלך לפניו יומם ועמוד האש לילה, המן ירד להם מידי בוקר, בארה של מרים התגלגלה עמהם בכל מסעותיהם ועוד. כמו כן ראו עין בעין את ההנהגה של שחר ועונש אצל המתאוננים, המרגלים, קרח ועדתו ועוד.

גילויים נפלאים אלה בצירוף האירועים הנוספים שהיו במדבר היוו ללא ספק גורם אשר העלה את אמונתם בה' לדרגה הגבוהה ביותר. והנה מגיע היום וקהל ההמונים של "בוגרי בית המדרש הגדול לאמונה" נכנס לארץ המובטחת. נקל לשער עד כמה קוטבי היה המעבר: מחיים רווי אמונה טהורה במדבר תוך כדי ניתוק כמעט מוחלט מכל שאר העמים הגיעו למפגש עם משפחת האדמה המשתחיים להבל ולריק ומתפלים אל לא יושע, דלות המלים מלתאר את רגשי התימה והבוז שהתעוררו בבאים לארץ בראותם את שפלות יושביה. ואז כאילו מאליו מתפרץ מפי יהושע שיר שבח אדיר לבורא עולם "שאינו שבח כמוהו ליוצרו" "עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית".

זוהי הכותרת המכילה את תמצית השבח והגדולה שבהם נעסוק בהמשך. יש כאן הכרזה שה' יתברך הוא הבעלים על כל הבריאה להנהיגה ולעשות בה כחפצו ובכך ניתנת גדולה ליוצר בראשית. ענין ה"גדולה" מתבאר ב"שיח יצחק" על פי דברי המלבי"ם על הפסוק "ה' בציון גדול ורם על כל העמים" ואלו דבריו: גם הגויים מאמינים שה' הוא יוצר בראשית - בורא העולם אלא שאינם מאמינים בהשגחתו התמידית בבריאה. וזוהי כוונת הכתוב "ורם הוא על כל העמים" בעיניהם הוא רם ורחוק מהנבראים וההשגחה בתחתונים הינה פחיתות בשבילו, אבל אצל ישראל כתוב "ה' בציון גדול" גדול הוא מלמטה עד למעלה כלומר אמונתנו היא שה' נמצא ומשגיח בעליונים ובתחתונים בשווה. זהו פשר נתינת הגדולה ליוצר בראשית, על ידי ההכרה באדנותו ובהשגחתו.

פתיחה שהיא בעצמה שבת לבורא

אחרי הכותרת, באה פתיחה ארוכה המהווה ביטוי לאושר העצום שנפל בחלקנו. להיות עבדים למלך מלכי המלכים הקב"ה. אושר זה מקבל משנה תוקף למול גורלם השפל של גויי הארצות, ועל כל זה אנו משבחים ומודים לה' וכך אנו אומרים "שלא עשנו כגויי הארצות" כל העמים התהוו ונעשו לעם מתוך קשר לארצם לפיכך הם נכחדים כאשר מגלים אותם ממנה, ישראל לעומת זאת נעשו לעם במדבר ולכן אין הגלויות מערערות את קיומנו. קיום עם ישראל תלוי אך ורק בדביקות בה' יתברך על ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה. אנו מודים גם על ש"לא עשנו כמשפחות האדמה" האומות שקשורות לארציות ולענייני העולם הזה, בעוד שמהות עם ישראל היא רוחנית "שלא שם חלקנו כהם". חלק הוא התפקיד המיוחד שיש לכל אדם בגילוי כבודו יתברך בבריאה, תפקיד הגויים הוא להיות כלי המשמש את עם ישראל בעבודת ה'. אולם חלקנו הוא לשמש ולשרת את פני דר עליון בכבודו ובעצמו מה גדול ומהותי הוא ההבדל!

"וּגּוּרְלָנוּ כָּכָל הַמוֹנֵם" גורל הוא המזל דהיינו האמצעים שמקבל כל אחד מהשמים כדי לבצע את תפקידו בעבודת ה'. וגם כאן מה מאד שפר גורלנו בכך שאנו מקבלים כלים לעבוד את בורא כל העולמות בעוד שלהמון הגויים ניתנים כלים כדי לשרת את המשרתים את ישראל.

למי הם משתחווים? להבל וריק! אל מי הם מתפללים? "אל אל לא יושיע! ואנחנו? "כורעים ומשתחווים ומודים לפני מלך מלכי המלכים". אולם למלכנו אשר מלכותו בכל משלה יאה התואר "מלך מלכי המלכים". לו אנו כורעים בברכיים ומשתחווים בפישוט ידיים ורגליים, ומודים שהכל רק מאתו יתברך, שהרי הוא "נוטה שמים ויוסד ארץ". ואיה מקום כבודו? היכן היא שכינת עוזו? גבוה מעל גבוה הרחק מתפיסתנו "מושב יקרו בשמים ממעל ושכינת עוזו בגבהי מרומים" עד כאן דברי הפתיחה.

הפער התהומי שהתגלה בזמן יהושע בין אורח חיי גויי הארץ לבין קדושת החיים על פי התורה לא קטן מאז ועד היום. לפיכך יפים דברי הפתיחה האלה, לשעתם ולדורות. מציאות זו קוראת גם לנו לבוא ולשבח לאדון הכל. הדגשת האושר שבריוחוקנו מחיי האפס והחדלון משרה על המתפלל תחושת התרוממות והיא משתפת את בני כל הדורות שנושאים תפילה זו בתחושתם של יהושע ובני ישראל בבואם לארץ. בהדגשת הבדלי הגורל שנפל בחלק העמים ממנת חלקם של עובדי ה' מהווה הפתיחה עצמה חלק מהשבח לבורא.

האמונה השלימה - אין עוד מלבדו

רוממות הרוח, השמחה הגואה והלב המתמוגג בעקבות דברי הפתיחה הנ"ל. מוליכים אותנו אל עבר הכרזה שהיא כמדומה נקודת השיא בתפילה זו "הוא אלוקינו אין עוד אמת מלכנו אפס זולתנו!!!"

וזוהי האמונה השלימה שגם אחרי שברא הקב"ה את הכוחות השונים, הוא מהווה אותם ושולט בהם בכל רגע וכל כוחם תלוי ברצונו יתברך. הוא ורק הוא בעל הכוחות כולם. ואין עוד מלבדו! כל מה שזולתו הוא אפס, ואין דומה לו! ייחוס כל הכוחות אליו יתברך וההכרה בהשגחתו, היא נתינת הגדולה לה' הנכללת ב"לתת גדולה ליוצר בראשית".

ההדגשה של "אין עוד" ו"אפס זולתו" היא היא הסגולה הנפלאה אודותיה מדבר בעל "נפש החיים" (שער ג' פ"ב) וזה לשונו: "ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה, להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים, שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רשע כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר, הלא ה' הוא האלקים האמיתי, ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט יתברך שמו, ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ברוך הוא, כן יספיק הוא יתברך בידו, שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל". ידוע על בני אדם רבים, גם בני זמננו, שניסו סגולה זו בעת שהיו במצוקה ועלה בידם להנצל. וכבר אמרו שגם האדם הפשוט יכול להשתמש בזה, ובלבד שיאמין בכל לב שאין עוד מלבדו. מתוך מכלול הסיפורים מובא כאן מעשה שהיה אצל בעל "בית הלוי", הגר"ד סולובייצ'יק זצ"ל:

יום אחד הגיע בבהלה לביתו של הגר"ד אחד הסוחרים שבעירו וסח בפניו את דאגתו. וכה אמר האיש: המשטרה המקומית עורכת עתה חיפושים אחרי סחורה מוברחת. קבוצות של שוטרים עוברות מחנות לחנות, ובדקות את הסחורות הנמצאות בה. האיש אשר בחנותו תימצא סחורה מוברחת, צפוי לעונש גלות בסיביר. מכיון שכך - אמר הסוחר - גדול פחדו, שכן חנותי מלאה סחורה מוברחת, ומה אוכל לעשות כעת?

מששמע הגר"ד את הדברים הוציא מארון הספרים ספר "נפש החיים", והחל ללמוד עם האיש את ענין "הסגולה הנפלאה". לאחר שעתים רצופות של לימוד הופיעה בבית הרב אשתו של בעל החנות, ובפיה בשורה: ניצלנו - אמרה האשה - השוטרים סיימו זה עתה את בדיקת החנויות באזורנו, ועל החנות שלנו דילגו! וכך היה המעשה: בהגיע עת הצהרים סיימו השוטרים לבדוק את החנות הסמוכה לחנות שלנו, החליטו לעשות הפסקה במלאכתם. כדי שידעו היכן להמשיך אחר ההפסקה, עשו סימן על החנות שלנו. משנגמרה ההפסקה התעורר ויכוח בין השומרים אם הסימן מציין את המקום שבו סיימו את המלאכה לפני ההפסקה, או שמה זהו סימן של החנות אשר ממנה עליהם להתחיל את המלאכה אחר הצהרים. לבסוף הוכרע הויכוח כדעת האומרים שחנותנו כבר נבדקה ובדרך זו עזרנו ה' וניצלנו - סיימה האשה. כל זה אירע באותה שעה שבעל החנות ישב והגה בסגולה הנפלאה ודבק במחשבת "אין עוד מלבדו".

"והשבות אל לבבך"

דברו על האמונה ביחוד ה', אומר הרמח"ל בספרו 'דעת תבונות', שמהות היחוד היא לדעת שכל תכלית הבריאה היא, להגיע להכרה ש"אין עוד מלבדו". ומוסיף שם: "שלא די שהוא מתברר לנו אלא שחייבים אנחנו להשיב אל לבנו הידיעה הזאת, לתקוע אותה בלבבנו בישוב גמור בלי שום פקפוק כלל. והוא מה שמצוינו משה רבינו ע"ה מפי הגבורה 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד' (דברים ד')."

ובאמת בפסוק זה חותם יהושע את תפילתו, ואפשר שבא להשמיענו בזה שלא מדובר כאן במידת חסידות, אלא בצו התורה שהוא חיוב גמור. דבר נוסף למדנו כאן, שלא די בידיעה השכלית ש"אין עוד מלבדו", אלא מצווים אנו גם ב"השבות אל לבבך". נדרשת מאתנו אמונה ברורה הכוללת תחושת ייחוד האלקים בעומק הלב. השרשת הידיעה השכלית והחדרתה אל מעמקי הלב, עבודה רבה וקשה היא. הגר"י בלאזר זצ"ל הגדיר את המרחק בין הידיעה השכלית לבין ההשבה אל הלב כמרחק גדול יותר מאשר בין אי ידיעה לבין הידיעה.

הקשר בין "ועל נקוה" ל"עלינו לשבח"

השבת הידיעה השכלית אל הלב, הינה כאמור פרק קשה בעבודת ה'. רבים המה בני האדם הרוכשים קנייני אמונה בשכלם, אך לבם עדיין רחוק מלחוש את הדברים. גם בני עלייה המסוגלים להשיב אל הלב, לא בכל עת נכון לבם לעשות זאת. מסתבר שבני דור המדבר שזכו להנהגה גלויה, היו במדרגה של "והשבות אל לבבך". נראה גם שבעת כניסתם לארץ, עמדו עדיין במדרגה זו אולם יתכן שהיה כבר אז מקום לשאלה, האם יוכלו להתמיד בכך. האם ההמצאות דרך קבע בעולם מלא כפירה ועבודת אלילים, לא תחליש את עוצמת אמונתם. האם לא יגרום הדבר לכל הפחות לירידה ממדרגת "והשבות אל לבבך", לדרגה של "וידעת". את התשובה לשאלות אלו נותן הרמב"ם: "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו ומרעיו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו". (הלכות דעות ה א). מדברי הרמב"ם אנו למדים, שאכן היה מקום לחשש שבהשפעת אנשי המדינה יקשה על בני ישראל להתמיד במדרגת "והשבות אל לבבך". על כן היה צורך בזמנו של יהושע, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר בימינו, להאחז בתקוה לזכות "לראות מהרה בתפארת עוזך". דהיינו לקוות ולייחל לימים שהנוף האנושי המקיף אותנו ישתנה. רוצים אנו לראות את תפארת עוזו יתברך, שכן אז תהיה השגת האמונה החושית קלה יתר. ההשפעה השלילית של הסביבה תעלם, ותחתיה יבואו גילויים של חיזוק האמונה וחישולה. אימתי זה יקרה? כאשר נזכה שיקויים "להעביר גילולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון". גם בימינו לא חסרים לדאבונו אלילים, אלילי כח, כסף, זמר ואידאות שונות. ומכיון שמוקפים אנו באנשים הלוקים בהשקפתם, הדבר מקשה לנו לחיות חיי אמונה טהורה וקשה שבעתיים להשיב את האמונה ללב.

כאשר אלה יכרתו, יקל עלינו להגיע גם ל"וידעת היום" ואף ל"והשבות אל לבבך". כך אפשר להסביר את התוספת ל"עלינו לשבח" שחבורה על ידי עכן (ראשי תיבות על כן נקוה). ובסידור הגר"א מובא שמי שאומר קטע זה בכונה יוכל להשיב בחיוב לכשישאל בבית דין של מעלה "צפית לישועה?" אכן מה רבה הערגה ומה עצמו הכיסופים לעת של "לתקן עולם במלכות שדי", הנשמעים בפילת "על כן נקוה". הגר"א לאפין זצ"ל ביאר את הדברים על פי משל לארמון הנמצא בתהליך של שיפוצים יסודיים. מטבע הדברים שורר במקום אי סדר נורא, הרהיטים מוסטים ממקומם, בכל מקום פיגומים ולכלוך וכו'. זר כי יקלע באותה עת לארמון, יתמה כיצד אפשר לדור במקום כזה. אולם הוא ירגע עד מהרה לכשיתברר לו שזהו מצב זמני, ושבמקום נעשים תיקונים ושיפוצים לשיפור איכות הדיוור בארמון. גם עולמנו נמצא במצב של תיקונים ושיפורים לקראת העתיד הנצחי. הקב"ה מסתיר פניו מאתנו ומעמיד אותנו בנסיונות שונים, מיטיב לעתים עם הרשעים להשמדם עדי עד ומעניש צדיקים כדי שיזכו לעתיד נצחי טוב. זר שאינו מבין עומד ושואל מדוע צדיק ררע לו, רשע וטוב לו ועוד שאלות מעין אלו על הנהגת ה' בעולמנו. ועל זה אנו מבקשים "לתקן עולם" רצוננו לראות את סופה של תקופת הספקות והתמיהות של קטני אמונה. שכן כל ספקות אלו נובעים מראיית אי הסדר השורר בעולמנו, כאשר הוא נמצא בתהליך של תיקון. וכל זמן שיש מקום לתהות וספקות, גם אמונתנו נפגמת. על כן עז רצוננו לראות את העולם המתוקן, ואז גם "כל בני בשר יקראו בשמך". אלו האנשים אשר אין להם תואר אדם, כל תוכנם ומהותם הוא גוש בשר. כל תוכן חייהם הוא חומר וגשמיות.

כאשר נזכה לתקון העולם, יתחדש מצב של "להפנות אליך כל רשעי ארץ". מדוע? כי אז "יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך וכו'". התעוררות זו לקרוא בשם ה', תביא בסופו של דבר למצב של "ויקבלו כולם את עול מלכותך". כאשר נזכה ליום הזה, או אז תתגשם התקוה של "לראות מהרה בתפארת עוזך". מראה העולם מלא האמונה יסיר מכשול מלפני המאמינים ואף יחזק אותם, בכך יוכלו להניע בנקל למדרגת "והשבות אל לבבך".

רעיון זה טמון גם בפסוק האחרון. "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד - ושמו אחד". הקשר שבין שני חלקי הפסוק, יתבאר יפה על פי דברי הגר"א על הפסוק "כי לה' המלוכה ומושל בגויים". מלך הוא זה שמתקבל על ידי בני עמו ברצון, לעומתו מושל זה הכופה את עצמו על נתיניו. כיום הקב"ה מלך רק על ישראל, כי הגויים רואים אותו כמושל. אבל לעתיד לבוא יהיה ה' למלך על כל הארץ, גם הגויים יכירו במלכותו מרצון. ומכיון שהכל יכירו במלכות ה', ישפיע הדבר לטובה עלינו, ואמונתנו תתחזק ותהיה חושית, כאשר נזכה למדרגת אמונה זו, "יהיה ה' אחד ושמו אחד". ומהי משמעות הדבר? את זה אנו למדים בגמרא במסכת פסחים (נ): "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". אטו האידנא לאו אחד הוא? א"ר אחא ב"ר חנינא לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הזה, על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב. ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת. לעולם הבא, כולו הטוב והמטיב". ויש להבין, וכי היום איננו מאמינים בכך שגם הרעות שמביא ה' טובות הן, הרי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד? אמנם כן, ישראל מאמינים שכל מעשי הקב"ה הם לטובה, ברם עתה זה באמונה השכלית בלבד. בלב פנימה, עדיין חשים צער כאשר קורה דבר רע. כדי לברך בדכת הטוב והמטיב, לא די בידיעה של אמונה שאף הרעה טובה היא. אלא יש צורך לחוש זאת מתוך ידיעה והכרה פנימית. והכרה נעלה זו, שגם הרעה טובה היא, יחושו וירגישו רק לעתיד לבוא.

עתה יובן היטב הקשר שבין שני חלקי הפסוק. כאשר יגיע היום הנכסף וה' יהיה למלך על כל הארץ, ההכרה תהיה ברורה וחושית. וכאשר נזכה לזה, אזי יהיה ה' אחד ושמו אחד, אזי אפשר יהיה לברך על הכל "הטוב והמטיב". נמצא שפסוק זה החותם את "על כן נקוה", מביע את הרעיון שליוה אותנו לכל אורך הקטע הזה. ובזה מסתיימת תפילת "עלינו לשבח", והכל הולך אחר החיתום.

"עלינו לשבח" חיזוק לדורות

כאלף שנים אחרי כניסת בני ישראל לארץ, חיברו אנשי כנסת הגדולה את נוסח התפילות. תפילת מוסף של ראש השנה הכוללת מלכויות, זכרונות ושופרות, היא מן החשובות שבתפילות השנה. ביקשו אנשי כנסת הגדולה לפתוח את פסוקי מלכויות בדברים מרשימים, שיהיו פתח להזכרת מלכות שמים ולהאדרתה. לצורך זה מצאו לנכון לקבוע את תפילת עלינו לשבח, במקום נכבד זה שבתפילה. ברבות השנים הופכת תפילת עלינו לשבח להיות מן התפילות הבולטות בתפילת הימים הנוראים. אכן, תפילה זו מלאה דברי שבח ויקר למלכנו, וכולה משתלבת עם כלל תפילות הימים הנוראים, שעיקרן בקשה להתגלות כבוד שמים.

חלפו עוד כמה מאות שנים, בית שני נחרב ועם ישראל יצא לגלות. סכנה גדולה נשקפה לגולים, סכנת הטמעות בין הגויים באין בית מקדש ובהיותם מרוחקים ממרכזי התורה ששרדו לאחר החורבן. לפני מנהיגי האומה ניצבה הבעיה, כיצד תישמר גחלת האמונה בחשכת הגלות. רבן יוחנן בן זכאי שעמד על ערש גלות זו. חש בסכנה הצפויה ומצא לה תרופה. עמד ותיקן אמירת "עלינו לשבח" שלוש פעמים ביום. הוא האמין שבכוחה של תפילה זו לתת חיסון לעם בגולה. אם ישירו היהודים בסיומה של כל תפילה את שיר האמונה הגדול, ישיבו אל לבם את עיקרון ייחוד ה' וייחלו לגאולה, יהיו מלווים במשך כל היום בצלילי אמונה ותקוה. בצורה כזו יוכל להחזיק מעמד, עד יפציע שחר הגאולה.

מתקנתו של רבן יוחנן בן זכאי ניזונים גם אנו עד עצם היום הזה. באמרנו תפילת "עלינו", אנו משלבים עבר עם עתיד, אנו מתארים לעצמנו את עוצם תחושת אמונתם העמוקה של יהושע ובני ישראל מחברי תפילה זו, ותולים עינינו, בתקוה להתגלות ה' על פני כל הארץ בעת הגאולה. אנו מצויים בתווך בין שני קצוות ההיסטוריה. ההתבוננות אל העבר - אל דור באי הארץ אבירי האמונה וההשקפה מחד, ואל העתיד - לדור הגאולה מאידך, בכוחה להאציל גם על הכרתנו, ולהגביר את תחושת האמונה שבנו.

לאור זאת לא נופתע מדברי ר' האי גאון המשבח את תפילת "עלינו" באמרו: **"כל צבא השמים והקב"ה עומד שם בפמליא שלו. וכולם עונים ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוהינו"**. ובספר יסוד ושורש העבודה כתוב: **"אם יאמר עלינו לשבח בהודאה עצומה, אז על ידי ההודאה העצומה בודאי נתגדל ונתקדש שמו הגדול יתברך שמו, ויתעלה בכל העולמות כולם"**. בואו ונכיר טובה לרבן יוחנן בן זכאי, שתקן תקנה גדולה זו לדורות. ולא עוד, אלא שהתקין ששיר הלל מופלא זה יושר דוקא בסיום התפילה, כדי שטעמו לא יפוג גם בצאתנו מן התפילה. מטרתו היתה שצלילים ערבים אלו ינעימו לנו כל היום גם בלכתנו, בשכבנו ובקומנו. ובכל אשר נפנה זכור נזכור: **"הוא אלקינו אין עוד אמת מלכנו אפס זולתו"**. ועל זאת "עלינו לשבח".

(בביאור התפילה נעזרנו בספר "רינת חיים", המצורף לספר "שפתי חיים")

הרה"ג ר' יעקב בייפוס, מתוך "יתד נאמן"